

DAILY LIFE IN TOKYO

Hoe combineren vrouwen in het drukke Tokyo werk en gezin? En wat betekent het voor je dagelijks leven als je land zo hevig wordt getroffen door natuurgeweld – een aardbeving en een tsunami – nu bijna een jaar geleden? Journaliste Caroline Buijs sprak erover met drie Japanse vrouwen.

De schrik zit er na 11 maart 2011 nog goed in bij de vrouwen die ik in Tokyo spreek. Hun huizen stortten die dag weliswaar niet in – er wordt aardbevingsproof gebouwd in de hoofdstad – maar de glazen, de boeken en de stoelen vlogen wel door de kamer. Ondanks dat het centrum van de krachtigste aardbeving in 140 jaar – later gevolgd door een tsunami – in het noordoosten plaatsvond, schudde het dus ook in Tokyo hevig. Mobiel telefoonverkeer was niet mogelijk, dus je geliefden bereiken op zo'n benauwd moment was heel lastig en dat voelt naar. Trein- en metroverkeer lag dagenlang plat, en in een stad waar iedereen zich verplaatst per openbaar vervoer heeft dat nogal wat impact. In de kerncentrale bij Fukushima, in het noorden van Japan, ontstonden grote problemen en de situatie is daar nog steeds niet stabiel. Maar zoals dat gaat: het gewone leven gaat door. En hoe ziet dat er dan uit in Tokyo? Hoe combineer je daar als vrouw je werk met je gezin? Je zou het niet verwachten van zo'n modern ogende stad

als Tokyo, maar het kost nogal wat moeite om er als vrouw met kinderen te kunnen blijven werken. Zo is de gemiddelde Japanse man niet bijzonder geëmancipeerd. Een dag minder werken om voor de kinderen te zorgen? Ondenkbaar. Meehelpen in het huishouden? Af en toe eens koken, misschien. Daarbij is kinderopvang (crèche en buitenschoolse opvang) duur. Gesubsidieerde kinderopvang bestaat ook, maar daar zijn lange wachtlijsten voor.

AANDACHT VOOR ELKAAR

Kumi Aizawa is 42, getrouwd en heeft twee dochters van drie en negen jaar. Kumi is het gelukt te blijven werken. Samen met haar man runt ze een eigen architectenbureau en ze is redacteur bij een tijdschrift voor architectuur. Haar leven is vol en druk (en daar geniet ze van, zegt ze later), ze komt een half uur na onze afgesproken tijd aanrennen. We drinken groene thee aan een grote tafel in haar smalle, rommelige kantoor vol boeken, dat zich op de begane grond van ➔

Kumi: ‘Er is bij ons nauwelijks een grens tussen werk en privé. Dat is weleens zwaar, maar ik zou het niet anders willen’

haar zelf ontworpen huis bevindt. Op de achtergrond speelt Miles Davis. Het is een bijzonder huis: veel glas, veel staal en het is er smal en hoog – de grond in Tokyo is duur en de ruimte beperkt. En dus zit iedereen op dit kantoor dicht op elkaar, maar zonder dat je de indruk krijgt dat dat vervelend is, omdat de ruimte efficiënt is ingedeeld. Kumi: “Toen ik moeder werd, was het heel belangrijk voor me om mijn carrière te kunnen voortzetten én tijd te kunnen doorbrengen met mijn kinderen. Dat betekende dat mijn bedrijf en mijn huis op één plek moesten komen. Ik heb een huis gebouwd waar niet alleen plaats is voor ons architectenbureau, maar waar meer mensen wonen dan alleen ons eigen gezin. Zo kunnen mijn zus en mijn vrienden – die hier ook wonen – mij helpen met het grootbrengen van mijn kinderen. Maar ook mijn personeel helpt actief: ze koken ’s avonds en spelen soms met mijn

kinderen als ze uit school komen. Er is nauwelijks een grens tussen werk en privé. Dat is weleens zwaar, maar ik zou het niet anders willen.” De oplossing die Kumi heeft gevonden om werk en gezin te combineren, komt in Japan niet veel voor. Maar het gaat Kumi niet alleen om de praktische voordelen, ze is er vast van overtuigd dat kinderen er beter van worden als ze niet alleen door hun ouders worden opgevoed: “Op deze manier ontdekken mijn dochters dat er, naast wat ze van hun ouders leren, nog andere manieren van denken bestaan en dat verruimt hun blikveld. Kinderen van nu komen veel minder in contact met andere volwassenen. Vroeger was er meer contact met je buurt, was er misschien een oudere buurvrouw of buurman die je nog iets leerde of uitlegde. De enige andere volwassene met wie kinderen nu contact hebben is de leraar, en die heeft

vaak maar één manier van denken: wees gehoorzaam. Dat we die oude buurvrouw niet meer spreken, komt omdat we in Japan tegenwoordig veel meer in gescheiden werelden leven.” Vindt ze dat erg? “Wat ik mooi vind aan de oude Japanse samenleving, is dat er meer aandacht voor elkaar was. Er werd meer samengewerkt – dat moest ook wel, want we hebben een moeilijk land: zeventig procent bestaat uit bergen, en anders kon je niet overleven. Individualiteit is heel belangrijk, maar in Tokyo is dat soms erg ver doorgeschoten.” Als we het over 11 maart hebben, zie ik Kumi slikken. “De aardbeving en tsunami hebben mijn leven op z’n kop gezet. Doordat ik vroeger in de buurt van Sendai woonde (deze stad werd zwaar getroffen, red.), ken ik er veel mensen en voel ik me enorm betrokken. Sindsdien ben ik naast mijn gewone werk heel druk met het centraliseren van alle informatie over aardbevingen. Ik probeer mensen samen te brengen die ieder met afzonderlijke projecten bezig zijn en ik reis ongeveer twee keer per maand naar het getroffen gebied. We leven in een gedeelte van de wereld waar de kans op een aardbeving groot is en dat zullen we onder ogen moeten zien. Zo veel mensen wisten vorig jaar niet wat ze moesten doen of hoe ze konden helpen.” In tranen: “Ik ben moeder. Wij zijn moeders. Daarom móeten we de volgende keer meer levens redden. En met goede voorlichting geven kan dat.”

ALTIJD VOORBEREID ZIJN Haruyo Morikuni is 43, getrouwd en heeft een zoon van tien en een dochter van twaalf. Ze geeft als docent Ikebana (Japanse bloemschikkunst) twee ochtenden les aan vrouwen van expats en aan kinderen op een Mon-

- 1. Kumi Aizawa in haar kantoor.
- 2. Hitomi Onishi op haar dakterras.
- 3. Het kantoor van Kumi: smal, maar efficiënt.
- 4. Noedelsoep: voedzaam, snel en niet duur.

Pagina hiernaast:
1. Schoolmeisjes in uniform bij de Meiji-tempel in Tokyo – met je gympen kun je nog enigszins onderscheiden.
2. In het café van Hitomi Onishi.
3. Lampionnen bij de Senso-ji-tempel in Tokyo.

tessorischool. Haar man werkt fulltime. We hebben afgesproken dat ze me ophaalt van het metrostation omdat een adres vinden in Tokyo nogal rampzalig is. Ook voor Japaners trouwens, want straten hebben geen naam en huisnummers volgen elkaar niet logisch op. Haruyo verontschuldigt zich uitgebreid voor haar rommelige huis – dat in mijn ogen bijzonder goed is opgeruimd. Over een maand verhuist ze vanwege het werk van haar man met haar gezin naar New York. Ik mag haar huissloffen aan, want in Japan gaat niemand met schoenen aan een huis binnen. Bij Haruyo is de situatie traditioneler dan bij Kumi. Zo is ze blij dat ze maar twee ochtenden per week werkt, nu houdt ze voldoende tijd over voor haar kinderen. “Juist nu is dat belangrijk, want over niet al te lange tijd krijgen ze een eigen leven en daarom wil ik er nu nog van genieten.” Haar man werkt hard en veel, en in Japan betekent hard ook echt hard en veel ook echt veel: vroeg de deur uit en ’s avonds vaak pas laat weer thuis. “Door de week hebben we niet veel tijd samen, maar in het weekend geeft mijn man ons heel bewust veel aandacht. Dan kookt hij soms en trekt hij veel op met de kinderen.” Ze moet lachen als ik haar vraag of zij haar zoon en dochter zo’n mooi gefabriceerd bento-boxje als lunch mee naar school geeft, waar wij in Nederland met veel bewondering naar kijken. “Toen de kinderen kleiner waren deed ik dat vaker, dan knipte ik van zeewier

een mooi gezichtje en koos ik groenten echt op kleur uit. Tegenwoordig doe ik dat nog hoogstens twee keer per week, mijn kinderen hebben vaak zo’n honger dat ze er echt niet op letten hoe hun eten eruitziet.” Als je in Tokyo rondloopt, ontgaat je niet dat alles perfect is georganiseerd. Is het druk op het metroperron? Dan stel je je direct op in strakke rijtjes om het in- en uitstappen te vergemakkelijken. Op straat en in de metro bel je niet (heel rustgevend!) en als je sms’t, zet je je telefoon op ‘stil’. Kom je een museum binnen met kauwgom in je mond, dan dien je die uit te spugen. Benauwt dat nou nooit, die hang naar perfectie? Haruyo: “Onze samenleving kent inderdaad veel regels. Het is niet zozeer dat perfectionisme vooropstaat – je moet fouten kunnen maken want daar leer je van – maar het is wel zo dat je fouten moet proberen te vermijden. Voorbereiding is daarom heel belangrijk, iets waar mijn man al vanaf het begin van onze relatie op hamert. Mijn karakter is nogal impulsief, dus makkelijk is dat niet.” Haruyo heeft al eens eerder met haar man in de Verenigde Staten gewoond en een van de dingen waar ze zich op verheugt is dat het er daar allemaal wat losser aan toegaat. “Als je in Japan bijvoorbeeld in een winkel iets wilt regelen, dan wijkt het personeel nooit van de regels af. Nooit. In Amerika zijn ze veel flexibeler. Heel prettig.” Ook bij Haruyo schieten de tranen vrijwel meteen in haar ogen als we het over de aardbeving hebben. “Sinds 11 maart ben

ik eigenlijk altijd bezorgd als mijn kinderen op school zitten. De vorige aardbeving vond tijdens schooltijd plaats en het was zo moeilijk om mijn kinderen te bereiken, ik ben zo bang geweest. Gelukkig lukte het om één keer per telefoon contact te maken met mijn man, zodat we een plaats konden afspreken om elkaar te ontmoeten. Nu hebben mijn kinderen altijd een noodpapier in hun rugzak met plaatsen waar ze naartoe moeten gaan voor het geval er weer een beving plaatsvindt. En ze hebben plakband, pen en papier bij zich om berichtjes achter te laten. Het moment dat we elkaar op 11 maart weer terugzagen, zal ik nooit vergeten. Ik was zo blij! En ik realiseerde me opnieuw hoe belangrijk mijn gezin voor me is.”

ONTMOETINGSPLEK Hitomi Onishi is 41, getrouwd en moeder van een dochter van vier. Samen met haar man heeft ze een eigen landschapsontworpbureau. Ze werkt fulltime. In een buitenwijk van Tokyo staat haar kantoor, inclusief mooi dakterras, waar we in de zon een noedelsoep eten – het perfecte lunchgerecht in Tokyo: voedzaam, snel en niet duur. Overal in haar kantoor hangen plantjes en liggen graszoden. Ze laat trots een sticker zien waarop ze gras heeft gekweekt en die je tegen de muur kunt plakken. Vanaf haar zonnige dakterras heb je een prachtig uitzicht over Tokyo. Het combineren van werk en gezin valt Hitomi zwaar. “Mijn ouders zijn speciaal ➡➡

HET MYSTERIE VAN DE BENTO-BOX

In dit verhaal wordt gesproken over de bento-box, het Aziatische lunchtrommeltje dat ons al langere tijd intrigeert. Waar wij drie boterhammen en een krentenbol in de lunchtrommel proppen, staat de Japanse moeder al de avond tevoren prachtige maaltijden samen te stellen, vaak van left-overs van het diner, en het liefst ook nog zo neergelegd dat de lunch er opeens uitziet als een kikker, vogel, vis of (heel populair) Nijntje.

Een bento-lunch bestaat uit rijst, vis of vlees en gekookte groentes, meestal verpakt in gevouwen bladeren. In landen als Taiwan, Korea en Japan kun je speciale trommeltjes kopen met verschillende compartimenten waardoor de boel onderweg niet door elkaar husselt, en vaak met ingenieuze systemen om de uitschuifbare stokjes een plek te geven. Maar er zijn ook bento-vorkjes en prikkers om van een bento-gehaktballetje een poppetje te maken. Kijk voor de meest fantastische bento's eens op www.lunchinabox.net of www.mybentolicious.com. Op deze sites vind je ook recepten en inpaktips, waarbij je overigens niet moet verblijken of verblozen van bereidingstijden van twintig minuten per box.

vanuit Osaka naar Tokyo verhuisd om bij te kunnen springen. Mijn man gaat voor zaken zo'n twee keer per maand naar China en is dan vaak een week weg." Ondanks dat ze samen het bureau runnen, kan Hitomi niet op zakenreis en 's avonds niet naar vergaderingen, omdat zij uiteindelijk de persoon in huis is die voor haar dochter zorgt. Dat betekent dat grote projecten naar haar man gaan. "Mijn man heeft een aandeel van ongeveer twintig procent in de zorg voor onze dochter en het huishouden. En dat wordt echt niet meer. Dat is in Japan niet gebruikelijk." Desondanks is deze situatie al veel moderner dan bij haar ouders vroeger. Hitomi worstelt soms met de (ouderswetse) normen en waarden van haar moeder. "Als mijn moeder weleens 's avonds oppast omdat mijn werk uitloopt, dan is ze echt boos op me. 'Je bent een móeder,' zegt ze dan. 'Je hoeft niet te werken, je hoort thuis te zijn bij je kind.' Ik wijt het maar aan de generatiekloof. Mijn vader wist vroeger niet eens waar zijn kleren lagen – mijn moeder kwam alles brengen." Het zijn vooral de avonden waarin Hitomi weinig aan zichzelf

toekomt. "Ik zou graag meer willen lezen, maar als ik mijn dochter naar bed breng val ik negen van de tien keer naast haar in slaap. In mijn eigen bed, want in Japan is het gebruikelijk dat kinderen tot ongeveer hun tiende bij hun ouders slapen." Sinds de aardbeving is Hitomi vooral heel bezorgd om de instabiele situatie rond de kerncentrale van Fukushima, ze is bang voor straling. Niet zozeer voor zichzelf als wel voor haar dochter. "Ik ben elke dag bewust met voedsel bezig. Waar komt het vandaan? Komt het uit het noorden? Dan vertrouw ik het niet – ook al zegt de overheid dat we het veilig kunnen eten. Het liefst koop ik producten afkomstig uit het buitenland. Als mijn dochter buiten wil spelen, dan let ik erop dat ze niet met haar handen in het zand

komt. Mijn was hang ik niet meer buiten." Het vertrouwen in de overheid is sinds de ramp bij veel Japanners weg. Ook bij Hitomi: "Soms heb ik het gevoel dat we in Noord-Korea wonen: de regering vertelt leugens en geeft geen openheid van zaken. Een vriendin van mij heeft een stralingsmeter gekocht. En wat denk je? Haar metingen zijn heel anders dan dagelijks in de krant wordt vermeld." Naar aanleiding van 11 maart heeft Hitomi afgelopen zomer samen met vrienden een bijzonder eetcafé geopend, vlak bij haar kantoor. Iedere dag is er iemand anders in charge. Op de dag dat je werkt, bepaal je zelf wat er op het menu staat en breng je je eigen ingrediënten mee. Iedereen heeft een betaalde baan en kookt in het café op z'n vrije dag, het gaat niet om winst maken. Waarom doen ze dat? "Na 11 maart is het nodig dat we anders met elkaar omgaan, we moeten er meer voor elkaar zijn. We moeten met elkaar praten, informatie uitwisselen. In deze buurt wonen veel ouderen die eenzaam zijn, er zijn nauwelijks ontmoetingsplekken. Dit café is bedoeld als zo'n ontmoetingsplek. En het werkt. Het zit hier altijd vol. Met jonge én met oude mensen." ●

1. In het centrum van Tokyo.
2. Haruyo Morikuni in haar achtertuin.
3. In een Japanse shrine (tempel) kun je je gebeden/wensen ophangen in de hoop dat ze worden verhoord.

Pagina hiernaast:

1. Je zou het niet verwachten, maar mega-stad Tokyo is ook een fietsstad
2. Pauze voor drie schoolmeisjes
3. Dame in kimono – sommige prints op een kimono stammen nog van eeuwen geleden
4. Uitzicht over Tokyo vanaf Mori-Tower

